2026-yil
7-son

FAN VA TA'LIM YANGILIKLARI

ILMIY - METODIK

JURNALI

saen.uz

FAN VA TA'LIM YANGILIKLARI
JURNALI

2026-yil
7-son

Bosh muharrir:
Shoumarov G‘ayrat Bahromovich, psixologiya fanlari doktori, akademik

Bosh muharrir o‘rinbosari:
Qodirov Umarali Do‘stqobilovich, psixologiya fanlari doktori (DSc), professor

Mas’ul kotib:
Muqimov Alisher

Texnik muharrir:
Qarshiyev Jamshid Murotaliyevich, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b.

TAHRIR HAY’ATI:

01.00.00 – FIZIKA-MATEMATIKA FANLARI
Ayupov Shavkat Abdullayevich, fizika-matematika fanlari doktori, akademik
A’zamov Abdulla, fizika-matematika fanlari doktori, akademik
Zohidov Erkin A’zamovich, fizika-matematika fanlari doktori, professor

02.00.00 – KIMYO FANLARI
Normaxamatov Nodirali Soxobataliyevich, kimyo fanlar doktori, professor
Tojibayev Komiljon Sharobitdinovich, kimyo fanlar doktori, akademik

03.00.00 – BIOLOGIYA FANLARI
Abdurahmonov Ibrohim Yo‘lchiyevich, biologiya fanlari doktori, akademik
Sulaymonov Botirjon Abdushukurovich, biologiya fanlari doktori, akademik

04.00.00 – GEOLOGIYA-MINERALOGIYA FANLARI
Fayziyev Abdulhaq Radjabovich, geologiya-mineralogiya fanlari doktori, professor
Husanov Sultonboy To‘xtayevich, geologiya-mineralogiya fanlari doktori, professor

05.00.00 – TEXNIKA FANLARI
Allayev Qahramon Rahimovich, texnika fanlari doktori, akademik
Majidov Inom Urishevich, texnika fanlari doktori, professor
Turobjonov Sadritdin Maxamatdinovich, texnika fanlari doktori, akademik
Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

06.00.00 – QISHLOQ XO‘JALIGI FANLARI
Namozov Shodmon Ergashovich, qishloq xo‘jaligi fanlari doktori, akademik
Shoumarov Hikmat Bahromovich, qishloq xo‘jaligi fanlari nomzodi, professor

07.00.00 – TARIX FANLARI
Ziyo Azamat Hamid o‘g‘li, tarix fanlari doktori, akademik
Sagdullayev Anatoliy Sagdullayevich, tarix fanlari doktori, akademik
Yusupova Diloram Yunusovna, tarix fanlari doktori, akademik

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI
Abdurahmonov Qalandar Xodjayevich, iqtisod fanlari doktori, akademik
Musayev Behzod Anvarovich, iqtisod fanlari nomzodi
To‘xliyev Nurislom, iqtisod fanlari doktori, akademik
G‘ulomov Saidahror Saidahmedovich, iqtisod fanlari doktori, akademik

FAN VA TA'LIM YANGILIKLARI
JURNALI
2026-yil
7-son

09.00.00 – FALSAFA FANLARI
Nazarov Qiyom Normirzayevich, falsafa fanlari doktori, professor
Saifnazarov Ismoil Saifnazarovich, falsafa fanlari doktori, professor

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI
Mengliyev Baxtiyor Rajabovich, filologiya fanlari doktori, professor
Sirojiddinov Shuhrat Samariddinovich, filologiya fanlari doktori, akademik
Xidirov Rajab Gulmatovich, filologiya fanlari nomzodi, dotsent (Tojikiston)

11.00.00 – GEOGRAFIYA FANLARI
Nigmatov Asqar Nigmatullayevich, geografiya fanlari doktori, professor
Tojiyeva Zulxumor Nazarovna, geografiya fanlari doktori, professor

12.00.00 – YURIDIK FANLAR
Rustamboyev Mirzayusuf Hakimovich, yuridik fanlar doktori, professor
Saidov Akmal Xolmatovich, yuridik fanlar doktori, akademik
Xolmo'minov Jumanazar Toshtemirovich, yuridik fanlar doktori, professor
Qodirov Bobiromon Bekmurodovich, yuridik fanlar doktori, professor

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI
Djurayev Risboy Haydarovich, pedagogika fanlari doktori, akademik
Ibraimov Xolboy, pedagogika fanlari doktori, akademik
Musurmonova Oynisa, pedagogika fanlari doktori, professor
Umarov Bahrom Norboyevich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

14.00.00 – TIBBIYOT FANLARI
Akilov Xabibulla Ataullayevich, tibbiyot fanlari doktori, professor
Nazirov Feruz Gafurovich, tibbiyot fanlari doktori, akademik

15.00.00 – FARMATSEVTIKA FANLARI
Abdullabekova Viloyat Nurillabekovna, farmatsevtika fanlari doktori, professor
Tulaganov Abduqodir Abdurahmonovich, farmatsevtika fanlari doktori, professor

16.00.00 – VETERINARIYA FANLARI
Daminov Asadullo Suvonovich, veterinariya fanlari doktori, professor
Jabborov Shuhrat Abdumajidovich, veterinariya fanlari doktori, professor
G'afurov Aktam G'afurovich, veterinariya fanlari doktori, professor

17.00.00 – SAN'ATSHUNOSLIK FANLARI
Ahmedova Nigora Rahimovna, sanatshunoslik fanlari doktori, professor
Hakimov Akbar Abdullayevich, san'atshunoslik fanlari doktori, akademik

18.00.00 – ARXITEKTURA
Nozilov Dodo Avazovich, arxitektura fanlari doktori, professor
Uralov Axtam Sindarovich, arxitektura fanlari doktori, professor

19.00.00 – PSIXOLOGIYA FANLARI
Abdusamatov Hasanboy Usmonjon o'g'li, psixologiya fanlari doktori, professor
Barotov Sharif Ramazonovich, psixologiya fanlari doktori, professor
Karimova Vasila Mamanosirovna, psixologiya fanlari doktori, professor
Halimova Mashraboy Vohidovna, psixologiya fanlari doktori, professor
Lazar Drajeta, psixologiya fanlari doktori, professor, Belgrad, Serbiya
Karpinskiy Konstantin Viktorovich, psixologiya fanlari doktori, professor, Grodno, Belarussiya
Suletbayeva Ella Serikbayevna, psixologiya fanlari doktori, dotsent

22.00.00 – SOTSIOLOGIYA FANLARI
Bekmurodov Mansur Bobomurodovich, sotsiologiya fanlari doktori, professor
Toshmuhamedova Dilorom Gafurdjanovna, sotsiologiya fanlari doktori

23.00.00 – SIYOSIY FANLAR
Fayzullayev Alisher Omonullayevich, siyosiy fanlar doktori, professor
Hasanov Otabek Abdurashidovich, siyosiy fanlar doktori
Paxrutdinov Shukritdin Ilyasovich, siyosiy fanlar doktori, professor
Omonov Baxtiyor Axtamovich, siyosiy fanlar doktori, professor
Quronboyev Qahramon Qo'chqorovich, siyosiy fanlar doktori, professor
Avazov Komil Xolliyevich, siyosiy fanlar bo'yicha falsafa doktori

24.00.00 – ISLOMSHUNOSLIK FANLARI
Ibrohimov Ne'matulla, filologiya fanlari doktori, akademik
Islomov Zohidjon Mahmudovich, filologiya fanlari doktori, professor

FAN VA TA'LIM YANGILIKLARI
JURNALI
2026-yil
7-son

UDK 378.147:37.091.3:355.23

Usmanova Gavhar Berdiyorovna,
O‘zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi
O‘quv-saf qismi kurslar boshlig‘ining
xotin-qizlar masalalari bo‘yicha o‘rinbosari

KURSANT QIZLARDA KASBIY KOMPETENSIYALARNI SHAKLLANTIRISHNING INNOVATSION PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARI

Annotatsiya. Maqolada kursant qizlarda kasbiy kompetensiyalarni shakllantirishning pedagogik asoslari tahlil qilingan. Muammoli ta’lim, keys-stadi, simulyatsiya, loyiha, raqamli vositalar, portfolio va mentorlikni uyg‘un qo‘llash zarurati asoslangan.

Kalit so‘zlar: kursant qizlar, kasbiy kompetensiya, innovatsion texnologiya, simulyatsion ta’lim, keys-stadi, raqamli kompetentlik, genderga sezgir pedagogika, refleksiya.

ИННОВАЦИОННЫЕ ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ТЕХНОЛОГИИ ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ У ДЕВУШЕК-КУРСАНТОВ

Аннотация. В статье раскрыты педагогические основы формирования профессиональных компетенций у девушек-курсантов. Обосновано комплексное применение кейс-метода, симуляций, проектного обучения, цифровых средств, портфолио и наставничества.

Ключевые слова: девушки-курсанты, профессиональная компетентность, инновационная технология, симуляционное обучение, кейс-метод, цифровая компетентность, рефлексия.

INNOVATIVE PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES FOR DEVELOPING PROFESSIONAL COMPETENCIES IN FEMALE CADETS

Abstract. The article examines the pedagogical foundations of developing professional competencies in female cadets. The combined use of case studies, simulations, project-based learning, digital tools, portfolios, and mentoring is substantiated.

Keywords: female cadets, professional competence, innovative technology, simulation-based learning, case study, digital competence, reflection.

Huquqni muhofaza qiluvchi va harbiylashtirilgan ta’lim muassasalarida kadrlar tayyorlash sifati jamiyat xavfsizligi, qonun ustuvorligi hamda fuqarolarning huquq va erkinliklarini ta’minlash bilan bevosita bog‘liq. Zamonaviy mutaxassis nafaqat huquqiy-me’yoriy hujjatlarni mukammal bilishi, balki murakkab vaziyatlarni tahlil qila olishi, dalillarga asoslangan qarorlar qabul qilishi, raqamli texnologiyalardan samarali foydalanishi, fuqarolar bilan konstruktiv muloqot o‘rnatishi hamda yuqori ruhiy bosim sharoitida kasbiy barqarorligini saqlay olishi zarur. Shu bois kursant qizlarni tayyorlashda bilimlarni reproduktiv o‘zlashtirishga asoslangan an’anaviy yondashuvdan kompetensiyaga yo‘naltirilgan amaliy ta’lim modeliga o‘tish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi.

Davlat rahbari ta’limning jamiyat taraqqiyotidagi o‘rniga alohida to‘xtalib: «Har qanday jamiyatning kelajagi bugungi yosh avlod naqadar bilimli va har tomonlama barkamol bo‘lib voyaga yetishiga bevosita bog‘liq» [1], deya ta’kidlagan. Mazkur yondashuv kursant qizlarning kasbiy tayyorgarligini faqat nazariy bilimlarni egallash bilan cheklab qo‘ymasdan, ularda xizmat vazifalarini turli va murakkab sharoitlarda samarali bajarish kompetensiyalarini izchil rivojlantirishni taqozo etadi. Bunda kasbiy mas’uliyat, tashabbuskorlik, mustaqil va tanqidiy fikrlash, vaziyatni xolis baholash, qonuniy hamda asoslangan qarorlar qabul qilish, jamoada samarali hamkorlik qilish va fuqarolar bilan professional muloqot o‘rnatish kabi kompetensiyalar ustuvor ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, tez o‘zgaruvchan va xavf omillari mavjud xizmat faoliyatida kursantning mavjud bilimlarini amaliyotga tatbiq eta olishi, nostandart vaziyatlarda maqbul yechim topishi hamda qabul qilgan qarorining huquqiy va ijtimoiy oqibatlarini oldindan baholay olishi uning kasbiy yetukligining muhim mezoni hisoblanadi.

Kursant qizlarda mazkur kompetensiyalarni shakllantirish ta’lim mazmuni, o‘qitish metodlari va baholash mexanizmlarining o‘zaro uzviy uyg‘unligini talab etadi. Muammoli vaziyatlarni tahlil qilish, amaliy keyslar, simulyatsion mashg‘ulotlar, loyiha asosida o‘qitish, raqamli ta’lim texnologiyalari, refleksiv topshiriqlar hamda mentorlik tizimidan maqsadli foydalanish nazariy tayyorgarlik bilan amaliy faoliyat o‘rtasidagi integratsiyani ta’minlaydi.

Shu nuqtai nazardan, innovatsion pedagogik texnologiyalarni joriy etish ularning alohida turlarini qo‘llash bilangina cheklanmaydi. Asosiy vazifa ushbu texnologiyalarni kursant qizlarning kasbiy, huquqiy, kommunikativ, raqamli va psixologik kompetensiyalarini bosqichma-bosqich rivojlantirishga xizmat qiluvchi yaxlit didaktik tizimga integratsiya qilishdan iborat. Natijada ta’lim jarayoni tayyor bilimlarni o‘zlashtirishdan ko‘ra kursantning mustaqil izlanishi, refleksiv fikrlashi, o‘z faoliyatini tahlil qilishi, xatolaridan xulosa chiqarishi va kasbiy faoliyatga ongli hamda mas’uliyatli tayyorlanishini ta’minlovchi kompetensiyaviy model asosida tashkil etiladi.

Kasbiy kompetensiya mutaxassisning muayyan sohadagi nazariy bilimlari va amaliy ko‘nikmalarini aniq xizmat vaziyatlarida samarali qo‘llay olish qobiliyatini ifodalovchi murakkab shaxsiy-kasbiy sifatdir. U xizmat vazifalarini amaldagi

qonunchilik, kasbiy etika tamoyillari hamda jamiyat manfaatlariga muvofiq ravishda bajarishga tayyorlik darajasini belgilaydi. Shu bois kasbiy kompetensiya nazariy bilim, amaliy tajriba, tanqidiy va mustaqil fikrlash, mas'uliyat hissi, samarali muloqot, raqamli texnologiyalardan foydalanish, emotsional barqarorlik hamda refleksiv tahlil kabi o'zaro bog'liq komponentlarni qamrab oladi. Mazkur komponentlarning uyg'un rivojlanishi kursantning nostandart vaziyatlarda oqilona harakat qilishi, qabul qilayotgan qarorlarining huquqiy va axloqiy oqibatlarini oldindan baholashi hamda o'z kasbiy faoliyatini asosli tahlil qila olishini ta'minlaydi.

Kursant qizlarni tayyorlash jarayonida gender jihatlarini hisobga olish kasbiy talablarni pasaytirish yoki ular uchun alohida yengillashtirilgan sharoit yaratishni anglatmaydi. Aksincha, bunday yondashuv ta'lim jarayonida teng imkoniyatlarni ta'minlash, sun'iy cheklovlar va stereotip qarashlarni bartaraf etish hamda har bir kursantning salohiyatini to'liq ro'yobga chiqarishga xizmat qiluvchi pedagogik muhitni shakllantirishni nazarda tutadi. Shu maqsadda o'quv materiallarini tanlash, amaliy mashg'ulotlarda vazifalarni taqsimlash, guruhdagi hamkorlikni tashkil etish va o'quv natijalarini baholashda xolislik tamoyillariga qat'iy amal qilinishi zarur. Natijada kursant qizlarda o'z kuchiga ishonch, tashabbuskorlik, kasbiy faollik va jamoada yetakchilik qilish kompetensiyalari rivojlanib, ularning kelgusidagi xizmat faoliyatiga psixologik hamda amaliy tayyorgarligi mustahkamlanadi.

YUNESKO–UNEVOC ta'rifiga ko'ra, genderga sezgir ta'lim «qizlar va o'g'il bolalarning teng ishtiroki, o'zaro hurmati va muvaffaqiyatini rag'batlantiradi» [2]. Demak, genderga sezgir pedagogika yagona kasbiy standartlarni saqlagan holda ta'lim imkoniyatlarining adolatli taqsimlanishini ta'minlaydi. Bunday yondashuvda kursantlarning bilim va amaliy tayyorgarligi ularning jinsiga qarab emas, balki belgilangan kasbiy kompetensiyalarni qay darajada egallagani asosida baholanadi.

Shu bilan birga, ta'lim jarayonida kursant qizlarning faol ishtirokiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin bo'lgan stereotiplar, biryoqlama munosabatlar va ijtimoiy qoliplashgan tasavvurlarni bartaraf etishga alohida e'tibor qaratiladi. Bu esa ularning amaliy mashg'ulotlar, jamoaviy loyihalar, muammoli vazifalar hamda rahbarlik faoliyatida o'z salohiyatini erkin namoyon etishi uchun qulay sharoit yaratadi.

Teng pedagogik imkoniyatlarni ta'minlash o'qituvchidan har bir kursantning individual xususiyatlari, tayyorgarlik darajasi, muloqot uslubi va kasbiy rivojlanish sur'atini hisobga olishni talab etadi. Mazkur yondashuv barcha kursantlarga bir xil topshiriqlar berish bilan cheklanmay, belgilangan ta'lim natijalariga erishish uchun differensial metod va vositalardan maqsadli foydalanishni nazarda tutadi. Masalan, ayrim kursantlar amaliy simulyatsiyalar orqali o'z salohiyatini samaraliroq namoyon etsa, boshqalari vaziyatlarni yozma tahlil qilish, jamoaviy muhokama yoki loyiha faoliyati jarayonida yuqori natijalarga erishishi mumkin. O'qitish metodlarining uyg'un qo'llanilishi har bir kursantning kasbiy salohiyatini aniqlash va uni izchil rivojlantirish imkonini beradi.

Genderga sezgir ta’lim muhiti kursant qizlarda kasbiy mustaqillik, mas’uliyat va o‘z kuchiga ishonchni shakllantirishga ham ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Bunday muhitda xato muvaffaqiyatsizlik belgisi sifatida emas, balki tajriba orttirish va kasbiy rivojlanishga xizmat qiluvchi tabiiy pedagogik jarayon sifatida baholanadi. Natijada kursantlar o‘z fikrini erkin ifodalash, qarorlarini asoslash, konstruktiv tanqidni qabul qilish hamda zarur hollarda o‘z pozitsiyasini qayta ko‘rib chiqish ko‘nikmalarini egallaydi. Ushbu kompetensiyalar kelgusida murakkab xizmat vaziyatlarida vazminlikni saqlash, jamoa bilan samarali hamkorlik qilish va qonuniy hamda asoslangan qarorlar qabul qilishda muhim omil bo‘lib xizmat qiladi.

Shu nuqtai nazardan, genderga sezgir pedagogika kursant qizlarga alohida imtiyozlar yaratish vositasi emas, balki ularning kasbiy salohiyatini xolis baholash va izchil rivojlantirish uchun zarur pedagogik sharoitlarni ta’minlovchi yondashuv hisoblanadi. Mazkur yondashuv ta’lim jarayonida o‘zaro hurmat, adolat, xolislik va talabchanlik tamoyillari o‘rtasidagi muvozanatni ta’minlaydi. Bunda ta’lim natijasi kursantning faqat nazariy bilimlarni o‘zlashtirish darajasi bilan emas, balki ularni amaliy vaziyatlarda samarali qo‘llashi, tashabbus ko‘rsatishi, o‘z faoliyati uchun mas’uliyatni his etishi hamda kasbiy etika talablariga rioya qilishi orqali baholanadi.

Mazkur natijalarga erishish kursant qizlarni ta’lim jarayonining faol subyektiga aylantiruvchi pedagogik texnologiyalarni qo‘llashni talab etadi. Chunki kasbiy tayyorgarlik faqat ma’lumotni yod olish yoki belgilangan harakatlarni takrorlash orqali shakllanmaydi. Kursant turli nuqtai nazarlarni taqqoslashi, vaziyatning huquqiy va axloqiy jihatlarini tahlil qilishi, mavjud dalillarni tanqidiy baholashi hamda tanlangan qarorning ehtimoliy oqibatlarini oldindan prognoz qila olishi zarur. Shu sababli ta’lim jarayonida mustaqil izlanish, muammolarni kompleks tahlil qilish va asoslangan qarorlar ishlab chiqishga yo‘naltirilgan innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo‘llash alohida ahamiyat kasb etadi.

Xususan, muammoli ta’lim va keys-stadi texnologiyalari kursant qizlarda huquqiy tahlil qilish, mustaqil fikrlash va qabul qilingan qarorlarni dalillar bilan asoslash kompetensiyalarini rivojlantiradi. Ushbu texnologiyalarda kursantga tayyor yechim berilmaydi, aksincha, huquqiy me’yorlar, kasbiy manfaatlar yoki axloqiy qadriyatlar o‘rtasida ziddiyat mavjud bo‘lgan real xizmat vaziyatlari taqdim etiladi. Bunday vaziyatlarni tahlil qilish jarayonida kursant muhim faktlarni ikkinchi darajali ma’lumotlardan ajratadi, tegishli huquqiy normalarni qo‘llaydi, muqobil yechimlarni taqqoslaydi va eng maqbul qarorni tanlaydi. Natijada bilimlar mexanik ravishda takrorlanmay, muayyan kasbiy muammoni hal etish vositasiga aylanadi.

Shu o‘rinda Y.S. Xaitovaning bo‘lajak o‘qituvchilarni kasbiy faoliyatga tayyorlashga bag‘ishlangan tadqiqoti alohida e’tiborga loyiqdir. Muallif nostandart kognitiv muloqotni rivojlantirishga xizmat qiluvchi «freewriting», «break pattern», «framing and focusing» hamda «case study» kabi interfaol metodlarni ta’lim jarayoniga integratsiya qilishning pedagogik asoslarini ishlab chiqqan. Tadqiqot natijalari tahliliga ko‘ra, «Mazkur ta’minot bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy salohiyati va kompetentligini rivojlantirishga xizmat qiladi» [3, 10-b.]. Shuningdek,

nostandart muammoli topshiriqlar va ijodiy keyslar bankini yaratish talabalarning mustaqil ta'limi, metodik tayyorgarligi hamda kasbiy fikrlashini rivojlantirishning samarali vositasi sifatida tavsiflangan. Mazkur yondashuvni kursant qizlarni tayyorlash jarayoniga moslashtirish keyslardan tayyor javoblarni o'zlashtirish uchun emas, balki xizmat vaziyatlarini mustaqil tahlil qilish, muqobil qarorlarni taqqoslash va tanlangan yechimni huquqiy hamda axloqiy jihatdan asoslash imkonini beradi.

Keyslar asosida shakllangan tahliliy ko'nikmalarni mustahkamlashning muhim sharti kursantga qabul qilgan qarorining amaliy natijalarini kuzatish imkoniyatini yaratishdan iborat. Nazariy muhokamalar xizmat vaziyatining huquqiy va axloqiy mohiyatini anglashga yordam bersa-da, real faoliyatda vaqt tanqisligi, ruhiy bosim, axborotning yetarli emasligi va boshqa ishtirokchilarning xatti-harakatlari qaror qabul qilish jarayoniga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli kursant qizlarning vaziyatni tahlil qilish kompetensiyasi harakatlarni rejalashtirish, vazifalarni oqilona taqsimlash, xavf darajasini baholash hamda o'zgaruvchan sharoitlarga mos ravishda qarorlarni qayta ko'rib chiqish ko'nikmalari bilan uzviy rivojlantirilishi lozim.

Nazariy yechimni amaliy harakatga aylantirish kursantdan tegishli huquqiy me'yorlarni bilish bilan bir qatorda, ularni vaziyatning o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda to'g'ri qo'llashni ham talab etadi. Bunda xavf darajasini baholash, harakatlar ketma-ketligini belgilash, samarali muloqot strategiyasini tanlash hamda qabul qilinadigan qarorning ehtimoliy oqibatlarini oldindan prognoz qilish muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur kompetensiyalarni faqat ma'ruza yoki nazariy muhokamalar orqali to'liq shakllantirish mushkul. Shu bois kursant qizlarni tayyorlash jarayonida real xizmat sharoitiga maksimal darajada yaqinlashtirilgan simulyatsion mashg'ulotlar, rolli o'yinlar va amaliy treninglardan tizimli foydalanish zarur hisoblanadi.

Shu bilan birga, simulyatsion ta'lim nazariy bilimlar bilan amaliy faoliyat o'rtasidagi tafovutni kamaytiruvchi samarali pedagogik texnologiyalardan biri hisoblanadi. Virtual xizmat xonasi, raqamli kriminalistik laboratoriya, shartli hodisa joyi, muzokara ssenariylari hamda tezkor qaror qabul qilish trenajyorlari kursantlarga xavfsiz pedagogik muhitda amaliy tajriba orttirish imkonini yaratadi. Simulyatsion mashg'ulotlar odatda vaziyatni anglash, qaror qabul qilish va harakatni bajarish, so'ngra debrifing orqali bajarilgan faoliyatni tahlil qilish bosqichlari asosida tashkil etiladi. Aynan debrifing jarayoni kursantning qarorlari va xatti-harakatlarini tanqidiy tahlil qilish, xatolar sabablarini aniqlash hamda ularni bartaraf etish strategiyalarini ishlab chiqishga xizmat qiladi. Selyuk harbiy ta'lim muassasalarida innovatsion yondashuvlarning samaradorligini tahlil qilib, «project technologies have high potential in the system of cadet training in Higher Military Educational Establishments» [4], deya ta'kidlaydi.

Simulyatsion mashg'ulotlar samaradorligini oshirish kursantlarning faoliyatini tizimli kuzatish, qabul qilingan qarorlarni qayta tahlil qilish va aniqlangan kamchiliklar asosida keyingi o'quv vazifalarini rejalashtirishni talab etadi. Bu amaliy tajribani tasodifiy kuzatuv darajasida qoldirmay, uni maqsadli pedagogik

rivojlantirish vositasiga aylantiradi. Ayniqsa, kursant qizlarning individual tayyorgarlik darajasi, fikrlash sur'ati va kasbiy vaziyatlarga munosabatidagi farqlarni hisobga olish simulyatsion ta'limni raqamli monitoring, natijalarni avtomatik qayd etish va shaxsiy rivojlanish trayektoriyasini belgilash imkonini beruvchi vositalar bilan integratsiyalashni taqozo etadi.

Raqamli texnologiyalarni qo'llash elektron darslik yoki testlardan foydalanish bilangina cheklanmasligi lozim. Interaktiv huquqiy bazalar, adaptiv topshiriqlar, elektron portfoliolar, mikrota'lim modullari va virtual trenajyorlar kursantlarning individual sur'atda o'qishi hamda kasbiy kompetensiyalarini bosqichma-bosqich rivojlantirish imkonini beradi. Biroq har bir raqamli vosita aniq kompetensiya, o'lchanadigan ta'lim natijalari va samarali teskari aloqa tizimi bilan bog'lanmagan taqdirda, uning pedagogik samaradorligi sezilarli darajada pasayadi. Tovkanets va hammualliflari tajriba natijalarini umumlashtirib, «respondents in the EG had a higher level of professional competence, achieved better results, and were better prepared» [5], degan xulosaga kelgan. Demak, innovatsion ta'lim muhiti samaradorligi texnologiyaning o'ziga emas, balki uni ilmiy asoslangan pedagogik shart-sharoitlar va muntazam baholash tizimi bilan uyg'unlashtirishga bog'liq.

Kommunikativ va psixologik kompetensiyalarni rivojlantirishda rolli o'yinlar, debatlar, muzokara treninglari hamda «tengdoshdan tengdoshga» o'qitish usullari alohida ahamiyat kasb etadi. Ushbu metodlar kursant qizlarga kasbiy vaziyatlarda o'z fikrini aniq va asosli ifodalash, suhbatdosh pozitsiyasini anglash, kelishmovchiliklarni konstruktiv hal etish hamda jamoaviy qarorlar qabul qilish tajribasini shakllantirish imkonini beradi. Ayniqsa, fuqarolar bilan muloqot qilish, nizoli vaziyatlarni keskinlashtirmaslik, jabrlanuvchi yoki huquqbuzarning psixologik holatini inobatga olish kabi vazifalar kommunikativ tayyorgarlikning amaliy mazmunini belgilaydi. Shu sababli savollarni to'g'ri shakllantirish, faol tinglash, dalillarga asoslangan muloqot olib borish, nizolarni yumshatish hamda kasbiy muloqot chegaralariga rioya etish kabi ko'nikmalar oldindan ishlab chiqilgan mezonlar asosida baholanishi maqsadga muvofiq.

Bu borada Sh.I. Paxrutdinovning jamiyatning tahdidlarga bardoshliligi inson omili, shaxsiy mas'uliyat, muloqot madaniyati va fuqarolik faolligi bilan uzviy bog'liqligi haqidagi ilmiy qarashlari muhim metodologik ahamiyatga ega. Olimning ta'kidlashicha, «zamonaviy taraqqiyot sharoitida barqarorlikni ta'minlash faqat institutsional mexanizmlar bilan emas, balki yuqori kasbiy tayyorgarlikka, mustaqil fikrlash qobiliyatiga va samarali kommunikativ kompetensiyalarga ega mutaxassislarni tayyorlash orqali amalga oshiriladi» [6]. Ushbu yondashuv kursant qizlarda kommunikativ va psixologik kompetensiyalarni innovatsion pedagogik texnologiyalar asosida rivojlantirish nafaqat ularning kasbiy samaradorligini oshirishga, balki jamiyatning ijtimoiy barqarorligi va tahdidlarga bardoshliligini mustahkamlashga ham xizmat qilishini ko'rsatadi.

Psixologik barqarorlik kursant qizlarning kelgusidagi xizmat faoliyatiga tayyorgarligining muhim tarkibiy qismidir. U hissiy zo'riqishga chidamlilik

bilangina cheklanmay, murakkab vaziyatlarda vazminlikni saqlash, hissiyotlarni boshqarish, shoshilinch va asossiz qarorlardan tiyilish hamda zarur hollarda jamoaviy yordamdan samarali foydalanish qobiliyatini ham o‘z ichiga oladi. Bundan tashqari, bajarilgan vazifalarni refleksiv tahlil qilish, muvaffaqiyatli va takomillashtirilishi zarur jihatlarni aniqlash hamda ulardan kelgusidagi faoliyat uchun xulosa chiqarish psixologik tayyorgarlikning muhim ko‘rsatkichidir. Bunday yondashuv kursantlarda xatolarni yashirish emas, balki ularni kasbiy rivojlanish omili sifatida qabul qilish madaniyatini shakllantiradi.

Kommunikativ va psixologik kompetensiyalarning rivojlanish darajasini baholashda faqat yakuniy natijani emas, balki kursantning butun ta’lim jarayonidagi rivojlanish dinamikasini ham inobatga olish zarur. Shu nuqtai nazardan, innovatsion ta’limning muhim tarkibiy qismi formativ baholash hisoblanadi. An’anaviy yakuniy nazorat muayyan davrdagi bilim darajasini aks ettirishi mumkin, biroq tahliliy fikrlash, muloqot, qaror qabul qilish va refleksiv faoliyatdagi bosqichma-bosqich o‘zgarishlarni to‘liq namoyon eta olmaydi.

Formativ baholash tizimida kuzatuv varaqalari, vaziyatli topshiriqlar, elektron portfoliolar, amaliy mashg‘ulotlar natijalari, o‘zini o‘zi baholash, o‘zaro baholash hamda pedagogning konstruktiv teskari aloqasi o‘zaro integratsiyalashgan holda qo‘llaniladi. Bunday baholashning asosiy maqsadi kursantni boshqalar bilan taqqoslash emas, balki uning individual kasbiy rivojlanish dinamikasini aniqlash va qo‘llab-quvvatlashdan iborat. Natijada kursant qaysi kompetensiyalari yetarli darajada shakllanganini, qaysi ko‘nikmalarni takomillashtirishi zarurligini anglaydi. Shu tariqa baholash nazorat vositasidan kasbiy rivojlanishni boshqarish va qo‘llab-quvvatlashning samarali pedagogik mexanizmiga aylanadi.

Formativ baholash natijalarini kursantning individual rivojlanish rejasi bilan uzviy bog‘lashda mentorlik muhim pedagogik mexanizm hisoblanadi. Mentorlik kursant qizlarning kasbiy o‘zligini anglashini, tanlagan kasbining ijtimoiy ahamiyatini chuqur tushunishini hamda kelgusidagi xizmat faoliyatiga nisbatan mas’uliyatli munosabatni shakllantirishni qo‘llab-quvvatlaydi. Tajribali mutaxassis yoki pedagog bilan muntazam hamkorlik nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan integratsiyalash, kasbiy maqsadlarni aniqlashtirish, yuzaga kelayotgan qiyinchiliklarni o‘z vaqtida aniqlash va ularni bartaraf etish strategiyalarini ishlab chiqish imkonini beradi.

Mentor tayyor yechimlarni taklif qiluvchi nazoratchi emas, balki kursantni mustaqil fikrlash, qarorlarini asoslash va o‘z faoliyati uchun mas’uliyatni zimmasiga olishga yo‘naltiruvchi maslahatchi bo‘lishi lozim. Shu sababli mentorlik munosabatlari o‘zaro ishonch, kasbiy hurmat, xolislik va muntazam konstruktiv teskari aloqa tamoyillariga asoslanishi zarur. Ayniqsa, kursant qizlarning muvaffaqiyatli kasbiy faoliyat yuritayotgan mutaxassislar bilan muloqoti mavjud stereotiplarni yengib o‘tish, yetakchilik kompetensiyalarini rivojlantirish hamda o‘z kasbiy salohiyatiga ishonchni mustahkamlashda muhim omil bo‘lib xizmat qiladi.

Yuqorida tahlil qilingan pedagogik texnologiyalarni yagona didaktik tizimga integratsiyalash kursant qizlarda kasbiy kompetensiyalarni shakllantirishning yaxlit modelini ishlab chiqish imkonini beradi. Mazkur model diagnostika, maqsadlarni belgilash, pedagogik ta'sirni amalga oshirish, amaliy sinov, refleksiya va korreksiya bosqichlaridan iborat. Dastlabki bosqichda kursantning nazariy tayyorgarligi, amaliy ko'nikmalari, kommunikativ kompetensiyalari, raqamli savodxonligi hamda psixologik barqarorlik darajasi aniqlanadi. Diagnostika natijalari umumiy baho berish uchun emas, balki har bir kursantning individual rivojlanish ehtiyojlarini belgilashga xizmat qiladi.

Keyingi bosqichda ta'lim natijalari aniq va o'lchanadigan ko'rsatkichlar asosida rejalashtiriladi. Shundan so'ng keys-stadi, muammoli ta'lim, simulyatsion mashg'ulotlar, loyiha texnologiyalari, raqamli ta'lim modullari, rolli o'yinlar va mentorlik kabi pedagogik vositalar kursantlarning tayyorgarlik darajasiga mos ravishda qo'llaniladi. Shakllangan kompetensiyalar real xizmat faoliyatiga yaqinlashtirilgan ssenariylar asosida sinovdan o'tkaziladi. Amaliy mashg'ulotlardan keyingi debrifing, elektron portfolio tahlili va pedagogik teskari aloqa kursantning o'z faoliyatini refleksiv baholashiga yordam beradi. Aniqlangan ehtiyojlardan kelib chiqib, keyingi topshiriqlarning mazmuni va murakkablik darajasi individual ravishda moslashtiriladi. Shu tariqa kasbiy tayyorgarlik bir martalik ta'limiy ta'sir emas, balki uzluksiz diagnostika, rivojlantirish va korreksiyaga asoslangan dinamik pedagogik jarayon sifatida tashkil etiladi.

Xulosa qilib aytganda, kursant qizlarda kasbiy kompetensiyalarni shakllantirish alohida pedagogik metodlarni qo'llash bilan cheklanmaydi. Ushbu jarayon kompetensiyaga yo'naltirilgan ta'lim mazmuni, genderga sezgir pedagogik muhit, muammoli ta'lim, keys-stadi, simulyatsion mashg'ulotlar, raqamli texnologiyalar, kommunikativ treninglar, formativ baholash, refleksiya va mentorlikning o'zaro integratsiyalashgan tizimini talab etadi. Mazkur komponentlarning uyg'un qo'llanilishi nazariy bilimlarning amaliy faoliyatga samarali transferini ta'minlab, kursantlarning kasbiy tajribasini izchil shakllantiradi.

Kursant qizlarni tayyorlashda genderga sezgir yondashuv kasbiy talablarni soddalashtirishni emas, balki ularning salohiyatini xolis baholash va rivojlantirish uchun teng pedagogik imkoniyatlarni yaratishni nazarda tutadi. Bunday yondashuv kursantlarda tashabbuskorlik, mustaqil va tanqidiy fikrlash, yetakchilik, kasbiy mas'uliyat hamda o'z kuchiga ishonchni rivojlantiradi. Shu bilan birga, barcha kursantlar uchun yagona kasbiy standartlarning saqlanishi ta'lim sifati va xizmat faoliyatiga tayyorgarlikning yuqori darajasini kafolatlaydi.

Innovatsion pedagogik texnologiyalarning samaradorligi ularning yangiligi yoki texnik murakkabligi bilan emas, balki kursantning xizmat vaziyatlarini tahlil qilish, huquqiy va axloqiy me'yorlarni hisobga olgan holda asoslangan qarorlar qabul qilish, samarali muloqot o'rnatish va o'z kasbiy faoliyati uchun mas'uliyatni his etish kompetensiyalarini qay darajada rivojlantirishi bilan belgilanadi. Shu sababli har bir innovatsion pedagogik vosita aniq kasbiy kompetensiyalar,

kutilayotgan ta'lim natijalari va ishonchli baholash mezonlari bilan uzviy bog'langan holda qo'llanilishi zarur.

Taklif etilgan pedagogik modelni amaliyotga joriy etish kursant qizlarning individual rivojlanishini muntazam monitoring qilish, kasbiy va psixologik qiyinchiliklarni erta aniqlash hamda ta'lim mazmunini individual ehtiyojlarga moslashtirish imkonini beradi. Natijada huquqiy bilimlarni puxta egallagan, ularni murakkab va o'zgaruvchan xizmat sharoitlarida samarali qo'llay oladigan, ma'naviy va psixologik barqaror, raqamli kompetensiyalarga ega, kommunikativ jihatdan yetuk hamda mustaqil fikrlovchi mutaxassislarni tayyorlash uchun zarur pedagogik asos yaratiladi. Shunday qilib, innovatsion pedagogik texnologiyalar kursant qizlarning o'quv natijalarini yaxshilash vositasigina emas, balki ularning kasbiy yetukligi, xizmat faoliyatiga ongli tayyorgarligi va uzoq muddatli professional rivojlanishini ta'minlovchi strategik omil sifatida namoyon bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mirziyoyev, Sh. M. (2022, 21-oktabr). *Maqsadimiz – Yangi O'zbekiston yoshlarini barkamol shaxslar sifatida voyaga yetkazish*. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti rasmiy veb-sayti. https://president.uz/uz/lists/view/5635

2. UNESCO-UNEVOC. (2026). *Gender-responsive pedagogy*. TVETipedia Glossary. https://connect.unevoc.unesco.org/home/+TVETipedia+Glossary/lang=en/show=term/term=Gender-responsive+pedagogy

3. Xaitova, Yu. S. (2021). *Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarlik jarayonida ijodiy-kommunikativ qobiliyatlarini rivojlantirish* (Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi avtoreferati). Toshkent.

4. Seliuk, V. (2023). Use of pedagogical technologies tools in the professional training of future officers in higher military educational institutions. *Pedagogical Discourse*, (34), 88–94. https://doi.org/10.31475/ped.dys.2023.34.13

5. Tovkanets, O., Popova, L., Ivanytska, N., Kmit, O., & Paska, T. (2024). Innovative technologies in the development of teachers' professional competence. *Revista Eduweb*, **18**(4), 49–67. https://doi.org/10.46502/issn.1856-7576/2024.18.04.4

6. Pakhrutdinov, S. (2019). Uzbekistan: Responsibility for sustainable development and intensity of rapid changes. *Advances in Social Sciences Research Journal*, **6**(8), 233–239. https://doi.org/10.14738/assrj.68.6918

7. Pakhrutdinov, S. I. (2020). *Threat: Theory and Practice. Modern Factors in the Formation of a Threat-Resistant Society*. OmniScriptum Publishing.

8. Pakhrutdinov, S. I. (2022). Strengthening regional and international cooperation in order to ensure security and stability in the Central Asian region. *European International Journal of Multidisciplinary Research and Management Studies*, **2**(12), 18–24.

9. Пахрутдинов, Ш. И. (1998). *Таҳдид: назария ва амалиёт*. Тошкент: Абу Али ибн Сино номидаги тиббиёт нашриёти.

10. Пахрутдинов, Ш. И. (2017). *Миллий тараққиёт ва мафкуравий хавфсизлик масалалари*. Тошкент.

11. Pakhrutdinov, S. (2023). Democratic society and responsibility of leaders in New Uzbekistan. *European Journal of Humanities and Educational Advancements*, **4**(4), 156–159.

12. Pakhrutdinov, S. I. (2022). Strengthening regional and international cooperation in order to ensure security and stability in the Central Asian region. *European International Journal of Multidisciplinary Research and Management Studies*, **2**(12), 18–24.

13. Пахрутдинов, С. И. (2025). Угрозоустойчивое общество как фактор развития государства и общества. *Вопросы политологии*, **15**(7), 2922–2932.

14. Пахрутдинов, Ш., Жўраев, Т. ва бошқ. (2009). *Миллий манфаатлар ва бошқарув масъулияти*. Тошкент: Ғафур Ғулом номидаги НМИУ.

15. Жўраев, Т., & Пахрутдинов, Ш. (2008). *Дунёвий давлатчилик ва сиёсийлашган динийлик: азалий мухолифат*. Тошкент.

FAN VA TA'LIM YANGILIKLARI
JURNALI

2026-yil
7-son

Muassis - "FAN VA INNOVATSIYA YANGILIKLARI" MCHJ
Jurnal hamkori - «PROFI UNIVERSITY»

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan 2024-yil 24-may kuni № 454068-sonli guvohnoma bilan ro'yxatga olingan.

Jurnal 2024-yilda tashkil etilgan, 1 oyda bir marta o'zbek, tojik, qozoq, qirg'iz, qoraqalpoq, rus va ingliz tillarida nashr etiladi.

Tahririyat manzili: 190110, Toshkent shahri Uchtepa tumani, Bog'iston MFY, 14-mavze, 8-uy.

Telefonlar: +998 90 749 00 00
+998 90 749 77 77
+998 91 902 05 01
E-mail: saen_2024@mail.ru
Jurnal sayti: www.saen.uz
Telegram kanali: **https://t.me/saen_2024**

Maqolada keltirilgan fakt va ma'lumotlarning to'g'riligi uchun mualliflar mas'uldirlar.

"Fan va ta'lim yangiliklari" ilmiy-amaliy jurnali Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining qarori (25.08.2025 y., №374/5) bilan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

ISSN: 3093-8694